

Мотлях Олександр Іванович,

завідувач наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень факультету заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

РЕАЛІЇ РОЗВИТКУ ПОЛІГРАФОЛОГІЇ В НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Реалії сьогодення демонструють активну фазу розвитку поліграфологічної діяльності в Україні. Якщо до недавнього часу процес застосування поліграфа дещо загальмовувався, саме на державному рівні, то наразі державний сектор почав складати конкуренцію приватному у кількості проведення досліджень з використанням цього науково-технічного приладу. Яскравим прикладом тому є залучення поліграфологів до відбору кадрів на обіймання відповідних посад у новостворені правоохоронні органи (Національну поліцію, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро тощо), а також переатестацію та відбір кадрів у інші державні інституції, в тому числі на керівні посади вищого рангу.

Не відстає в цьому процесі й Міністерство внутрішніх справ (далі – МВС України), яке системно застосовує поліграф у виконанні поставлених перед ним державою завдань. Це стосується практично всіх основоположних напрямів поліграфологічної діяльності, а саме:

- психологічного кадрового відбору кандидатів на заміщення вакантних посад (кадрового «скринінгу»);
- спеціальних (внутрішніх) періодичних перевірок та службових розслідувань;
- виконання завдань в рамках досудового розслідування та судового провадження щодо вчинених кримінальних та інших правопорушень [1].

Необхідно зазначити, що апробацію певної частини завдань поліграфологічної діяльності цього міністерства взяла на себе Національна академія внутрішніх справ (далі – Академія). Вона перебуває в системі закладів, які входять до організаційної структури закладів вищої освіти, що належать до сфери управління МВС України. У ній вже тривалий час науковці і практики активно займаються питаннями впровадження поліграфа у наукову та науково-дослідну сферу діяльності. Академія забезпечує левову частку підготовки кадрів для структурних підрозділів МВС України, а також інших вітчизняних правоохоронних органів. Наразі цей заклад вищої освіти із специфічними умовами навчання, перебуває в своєму динамічному русі у питанні оновлення та застосування сучасних методів освітньої та наукової діяльності. Чільне місце приділяється в Академії розвитку інноваційних технологій, і зокрема впровадженню

поліграфа та отриманих за його допомоги результатів у науковий, освітній процес та правозастосовну практику. Варто наголосити, що сам по собі, напрям поліграфологічної діяльності для цього закладу вищої освіти не новий. Його основи були закладні ще в 90-х роках у колишній Українській академії внутрішніх справ. Уже тоді відбулися перші дослідження з проблем інструментальної діагностики слідів пам'яті людини. У подальшому, на виконання наказу МВС України «Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України» від 28.07.2004 року № 842 [2], зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 27.11.2004 року за № 1365/9964, співробітники Академії долучилися до розроблення «Інструкції про порядок використання в діяльності ОВС поліграфів (комп'ютеризованих приладів реєстрації психофізіологічних реакцій людини)» № 1373/9972 [3]. У ній вони визначили і прописали важливі складові, що стосувалися служби психологічного забезпечення органів внутрішніх справ та покладених на неї функцій проведення психологічних експертиз і поліграфологічних досліджень. Фактично цей відомчий документ офіційно закріпив застосування поліграфа для проведення кадрових і службових перевірок під час професійно-психологічного відбору на службу та навчання в структури МВС України.

Надалі, співробітники Академії, які були дотичними до процесу впровадження поліграфа в цьому закладі вищої освіти, стали ініціаторами підготовки окремого закону, за для відкриття шляху до легалізації поліграфологічної діяльності в Україні. Ними було розроблено та подано на розгляд до Верховної Ради України Законопроект № 4094 «Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі». Нажаль реалізація цього нормативно-правового акту не отримала відповідної підтримки на законодавчому рівні. Водночас це аж ніяк не позначилося на професійному інтересі поліграфологів Академії щодо пошуку нових шляхів удосконалення цього процесу діяльності, а навпаки підсилило бажання просувати поліграфологічний процес вперед, оскільки затребуваність досліджень з використанням цього науково-технічного приладу в суспільстві тільки зростає. Тому, з урахуванням реалізації цих та інших запитів в Академії минулого року було створено нову наукову лабораторію з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень, складовою якої став поліграфологічний центр (далі – Центр). Його функціональне призначення полягає у накопиченні передового зарубіжного та вітчизняного досвіду у використанні поліграфа в цілому в системі МВС України, і, зокрема під час службової діяльності Національної поліції та інших вітчизняних правоохоронних органів у процесі досудового розслідування, шляхом надання практичної допомоги у проведенні поліграфологічних

досліджень та наукового і науково-методичного забезпечення цього процесу. Основоположними завданнями цього Центру визначено:

- здійснення фундаментальних та прикладних наукових і науково-дослідних розробок, спрямованих на забезпечення вирішення актуальних та проблемних питань, пов'язаних із проведенням психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа, опублікування їх результатів і впровадження у практичну діяльність та навчальний процес, забезпечення патентно-ліцензійної роботи;

- оприлюднення результатів наукових досліджень (окрім випадків, пов'язаних із дотриманням умов конфіденційності) на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, у наукових виданнях та на офіційних сайтах;

- пошук, вивчення та апробація передового досвіду роботи Національної поліції, МВС України, а також інновацій відповідних підрозділів зарубіжних країн в організації та проведенні психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа;

- забезпечення органічного поєднання навчального, методичного та наукового процесу тощо.

Варто сказати, що створення Центру дало можливість вибудувати співпрацю з іншими підрозділами Академії, галузевими службами та підрозділами МВС України, Національної поліції, структурними закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання, які належать до сфери управління МВС України та його науково-дослідними установами, іншими міністерствами, відомствами, державними та недержавними інституціями й підприємствами, громадськими організаціями та об'єднаннями. Нині Центр оснащений всім необхідним, що потрібно для забезпечення теоретичного і практичного курсу навчального процесу. Він має кілька відокремлених, службових приміщень, до яких входять два кабінети з відповідним наповненням для практичного проведення досліджень з використанням поліграфа та спеціалізована сучасна комп'ютеризована навчальна аудиторія з можливістю викладання теоретичних і практичних занять з психології та поліграфології курсантам і студентам Академії та особам, які відповідно до цільового замовлення направлені на підвищення кваліфікації як практикуючі поліграфологи з системи МВС України. Унікальність цієї спеціалізованої навчальної аудиторії полягає в тому, що вона адаптована під роботу небагато чисельних груп, до п'ятнадцяти осіб. Саме ця кількість учнів чи слухачів вважається оптимальною для якісного засвоювання ними навчального та практичного матеріалу. Обладнання аудиторії дозволяє проводити всі типи занять будь то лекційні, семінарські, практичні чи тренінги. Технічні можливості цієї аудиторії забезпечують виконання як індивідуальної роботи учнів чи слухачів, з використанням ноутбуків, так і одночасної колективної роботи з інтерактивною дошкою. Є можливість спільного обговорення актуальних та проблемних питань групою осіб за участю викладача у режимі он-лайн

відеоконференції. Тобто з відокремлених спеціалізованих кабінетів, у яких знаходяться поліграфи і наразі відбувається процес виконання поліграфологічного дослідження, ідентична картинка у он-лайн режимі надходить у спеціалізовану навчальну аудиторію як на індивідуальні ноутбуки, що розміщені на столах, так і на інтерактивну дошку, і студенти чи слухачі мають можливість спостерігати за перебігом виконання дослідження, а також безпосередньо брати в ньому участь не заважаючи процесу проведення опитування, з обговоренням ситуативного чи проблемного питання з викладачем, який перебуває з ними в навчальній аудиторії. Окрім цього, спеціалізована аудиторія оснащена відповідною тематичною навчальною літературою з психології та поліграфології, а також наочними засобами, плакатами, схемами у сфері психофізіологічних досліджень з використанням поліграфа. Фактично це єдиний в Україні такого рівня Центр серед закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, в якому компактно і за вимогою дня організовано навчально-тренувальний процес заняття з психології та поліграфології. Завдяки його ресурсам студенти, курсанти Академії мають можливість ознайомитися з основами поліграфології, зокрема з тим, що являє собою поліграф, як науково-технічний прилад; у який спосіб відбувається процес фіксації психофізіологічних реакцій людини на запропоновані їй запитання (стимули); як візуально відображаються і як виглядають реакції людини на комп'ютерній поліграмі тощо. Всі бажаючі з числа студентів та курсантів мають можливість практично побачити процедуру етапів тестування та запису реакції, а також персонально взяти участь у цьому дослідженні в якості опитуваних. Такі знання студентів і курсантів правильно формують у них уявлення про поліграф та діяльність з його використанням. Це дасть можливість майбутнім поліцейським повноцінно володіти специфікою спеціальних поліграфологічних перевірок, які вони будуть в обов'язковому порядку проходити в подальшому під час працевлаштування та періодичним просуванням по службі в правоохоронні органи України [4].

Одночасно Центр є базою для підвищення кваліфікації практикуючим поліграфологам із системи МВС України та інших державних установ. Спільно з інститутом підготовки керівних кадрів та підвищення кваліфікації, Центр забезпечує кваліфікований навчально-тренувальний процес в необхідному обсязі 108 академічних годин з обов'язковою видачею свідоцтва про підвищення кваліфікації державного зразка, який дає можливість практикуючим поліграфологам на належному рівні професійно виконувати поставлені перед ними завдання.

Співробітники наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень, які одночасно є й працівниками цього Центру, виступають ініціаторами й організаторами проведення різних видів науково-практичних заходів із залученням у них участі зарубіжних практикуючих поліграфологів із системи правоохоронних органів й не тільки, а також виробників

поліграфологічного обладнання, розробників новітніх методик поліграфологічної діяльності, які отримали всесвітнє визнання. Організовані такого рівня науково-практичні заходи дають можливість підвищити професійний рівень спеціалістів-поліграфологів, працівників лабораторій, науково-педагогічних працівників, студентів та курсантів Академії, а також інших зацікавлених осіб як із системи МВС України так і інших державних інституцій та комерційних підприємств з тим, щоб володіти сучасними знаннями розвитку перспективної галузі поліграфології.

Список використаних джерел:

1. Мотлях О. І. Поліграф: наукова природа походження, нормативно-правове регулювання та допустимі межі застосування : [моногр.] / О. І. Мотлях. – К. : Освіта України, 2012. – 394 с.
2. Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : Наказ МВС від 28 лип. 2004 р. № 842 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1365-04>.
3. Про порядок використання в діяльності ОВС поліграфів (комп'ютеризованих приладів реєстрації психофізіологічних реакцій людини) [Електронний ресурс] : Інструкція МВС від 27 жовтня 2004 р № 1373/9972 // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1373-04>.
4. Черней В.В., Мотлях О.І. Поліграфологічна діяльність як один із перспективних напрямів розвитку Національної академії внутрішніх справ / В.В. Черней, О.І. Мотлях. // Науковий вісник НАВС. – 2018. – № 4 (109). – С. 13–24.

Myrovska Anna,

professor at the department of criminalistics and forensic medicine National Academy of Internal Affairs, candidate of legal sciences, associate professor

Patyk Lesya,

associate professor at the department of criminalistics and forensic medicine National Academy of Internal Affairs, candidate of legal sciences

SOME ASPECTS OF THE USE OF FORENSIC TECHNOLOGY

The current state of crime is evaluated by a possible hazard to the nation and required the development of new equipments and methods for prevention crime. Stiffening of organized crime activity, organized, armament, technical equipment of criminals, that's why, it requires an appropriate level of forensic equipments, investigation and prevention of